

УДК 339.743

НЕОФІЦІЙНА ДОЛАРИЗАЦІЯ В УКРАЇНІ У ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОД

Богдан Лапчук

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Січових Стрільців, 19/304, м. Львів, Україна, 79000, тел. (032) 239-46-02,
e-mail: blapchuk@hotmail.com*

Запропоновано огляд тенденцій змін рівня неофіційної доларизації в Україні протягом 2008–2013 років після світової валютно-фінансової кризи. Зокрема, розраховано рівень неофіційної доларизації за різними методиками – за депозитами, кредитами та грошовими агрегатами M0 та M3. Крім того, за допомогою розрахунку сальдо купівлі-продажу іноземних валют населенням показано сезонність ажіотажного попиту на валюту. Зроблено висновки щодо високого рівня доларизації української економіки.

Ключові слова: доларизація, неофіційна доларизація, депозитна доларизація, кредитна доларизація.

Неофіційна доларизація полягає у використанні у грошовому обігу країни, поряд з національною грошовою одиницею, ще й інших іноземних валют. В економічній науці проблема неофіційної доларизації є доволі актуальною, її вивчає багато дослідників [1, с. 3–6]. Найгостріше вона постала у країнах, що значною мірою постраждали від світової фінансової кризи 2008–2009 років.

Серед наслідків валютно-фінансової кризи 2008–2009 років для української економіки простежується зростання рівня неофіційної доларизації. Саме тому метою статті є визначення основних тенденцій доларизації економіки України у посткризовий період.

Рівень неофіційної доларизації визначають як частку іноземної валюти у загальній кількості грошей у країні [2]. Однак цей показник чітко визначити неможливо, оскільки значна частина готівкової валюти перебуває в економічних суб'єктів за межами банківської системи. Саме тому з метою визначення рівня неофіційної доларизації використовують інші показники, які дають змогу приблизно його оцінити [5]. Найпоширенішим методом оцінки рівня доларизації у країні є визначення співвідношення обсягів депозитів у іноземних валютах до обсягів усіх депозитів.

Українській економіці завжди був притаманний високий рівень депозитної доларизації (рис. 1; розраховано за статистичними даними Національного банку України (режим доступу: www.bank.gov.ua))

Рівень неофіційної доларизації, розрахований за депозитами, досяг свого максимального показника за весь період спостережень у жовтні 2009 року – 50 %. З того часу відбулося незначне зниження рівня доларизації, у березні 2013 року цей показник становив 42 %. З рис. 1 чітко простежується вплив на

доларизацію української економіки трьох валютних криз – 1998, 2004 та 2008 років.

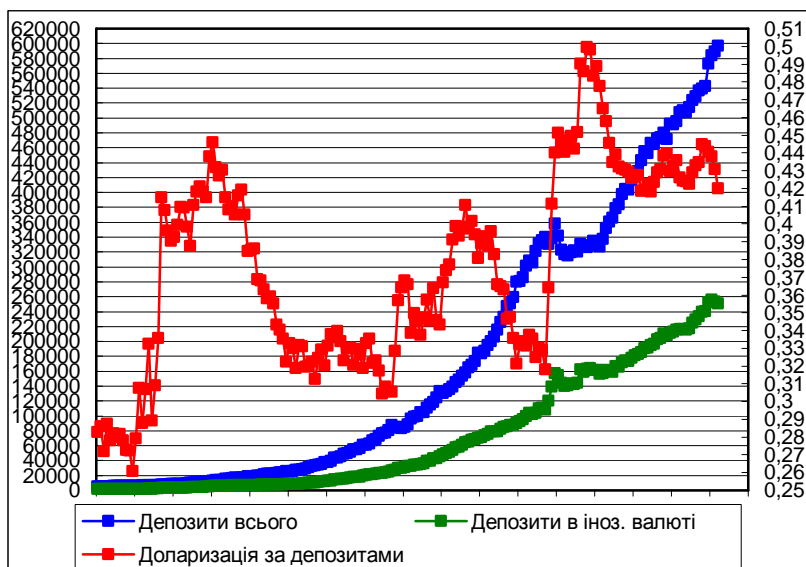

Рис. 1. Рівень неофіційної доларизації за депозитами в Україні упродовж 1997–2013 років (ліва шкала – депозити, млн грн; права шкала – рівень доларизації).

Детальніше зміни рівня депозитної доларизації у 2008–2013 роках показано на рис. 2 (розраховано за статистичними даними Національного банку України (режим доступу: www.bank.gov.ua)).

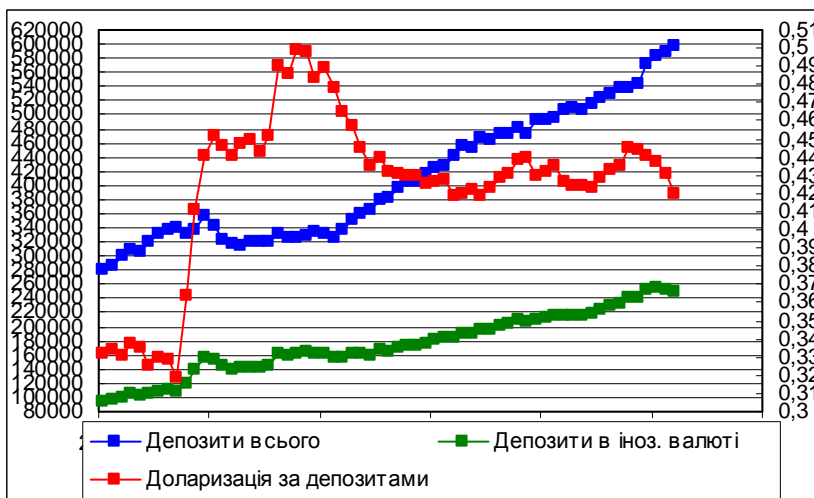

Рис. 2. Рівень неофіційної доларизації в Україні за депозитами упродовж 2008–2013 років (ліва шкала – депозити, млн грн; права шкала – рівень доларизації).

Іншими способами оцінки рівня неофіційної доларизації є визначення співвідношення депозитів у іноземних валютах до агрегатів грошової маси (зокрема, М0 та М3), а також співвідношення кредитів у іноземних валютах до суми всіх кредитів (рис. 3; розраховано за статистичними даними Національного банку України (режим доступу: www.bank.gov.ua)).

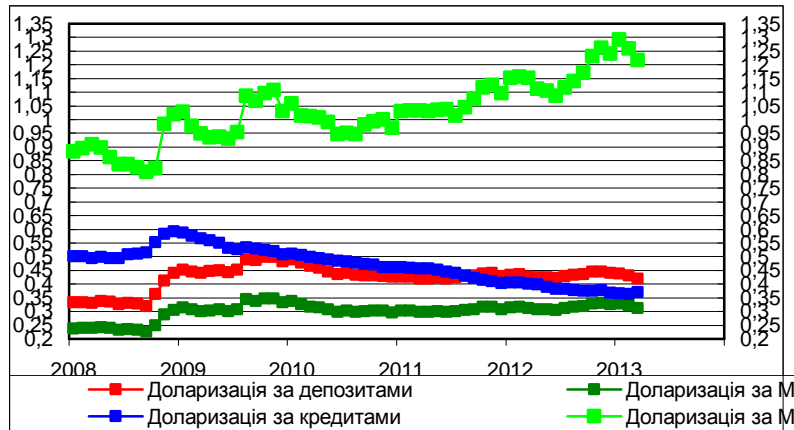

Рис. 3. Рівень неофіційної доларизації в Україні упродовж 2008–2013 років за різними методиками

Неофіційна доларизація за кредитами з максимального значення у 59 % у грудні 2008 року поступово скоротилася до 36 % у березні 2013 року. Цьому сприяли антикризові заходи НБУ щодо обмеження кредитування в іноземній валюті.

Співвідношення обсягів депозитів у іноземних валютах до грошового агрегату М3 з 2009 року практично не змінилося і коливається на рівні близько 30 %. Однак показник доларизації за грошовим агрегатом М0 доволі високий і наприкінці березня 2013 року становив 122 %. Це означає, що обсяги іноземної валюти в банківській системі України перевищують обсяги готівкової гривні поза банківською системою.

Також певне уявлення про неофіційну доларизацію в країні може дати визначення обсягів купівлі-продажу іноземних валют економічними суб'єктами.

Аналіз обсягів купівлі-продажу населенням іноземної валюти у банків свідчить про значні проблеми грошового обігу країни (рис. 4; розраховано за статистичними даними Національного банку України (режим доступу: www.bank.gov.ua)).

Як бачимо з рис. 4, протягом останніх 4-х років населення більше купувало іноземну валюту, ніж продавало. Лише у травні 2009 року та квітні 2013 року спостерігалось незначне перевищення продажу населенням іноземної валюти над купівлею. Крім цих двох місяців, обсяги купленої іноземної валюти значно перевищували обсяги проданої. Зокрема, найбільший попит на іноземну валюту спостерігаємо в осінні місяці.

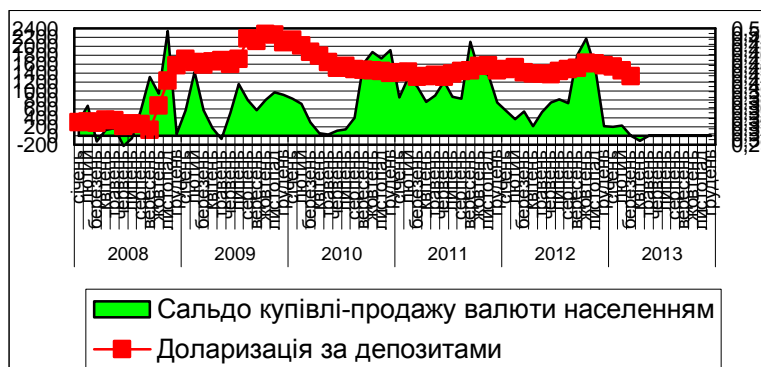

Рис. 4. Сальдо купівлі-продажу іноземної валюти населенням і депозитна доларизація в Україні упродовж 2008–2013 років (ліва шкала – сальдо, млн дол. США; права шкала – рівень доларизації).

Якщо ж розглянути статистичні дані з 2002 року, то ситуація виглядатиме ще невтішнішою (рис. 5; розраховано за статистичними даними Національного банку України (режим доступу: www.bank.gov.ua)).

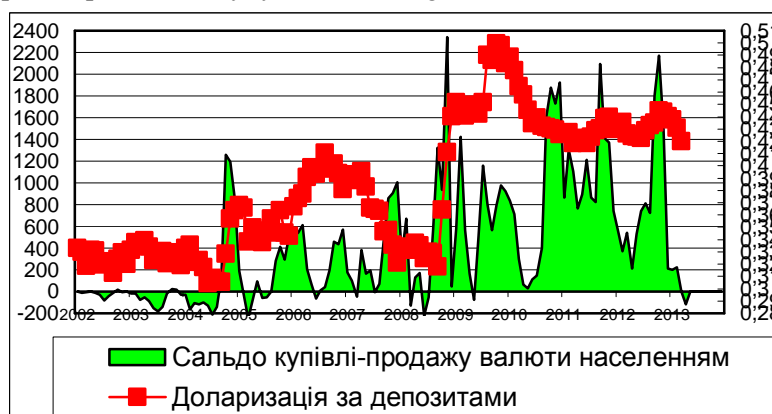

Рис. 5. Сальдо купівлі-продажу іноземної валюти населенням і депозитна доларизація в Україні упродовж 2002–2013 років (ліва шкала – сальдо, млн дол. США; права шкала – рівень доларизації)

З рис. 5 можна зробити висновок про сезонні стрибки ажіотажного попиту на іноземні валюти кожної осені, починаючи з 2004 року. До осені 2004 року населення більше продавало іноземну валюту, ніж купувало. Восени 2004 року ситуація різко змінилася, і з того часу обсяги купленої населенням іноземної валюти значно перевищують обсяги проданої. Серед основних причин такої ситуації безсумнівними є політичні чинники – зокрема, президентські вибори і «помаранчева революція» наприкінці 2004 року, відставка уряду у вересні 2005 року, парламентські вибори 2006 року, розпуск парламенту і позачергові парламентські вибори 2007 року, політична криза наприкінці 2008 року,

президентські вибори на початку 2010 року, парламентські вибори 2012 року та ін.

Отже, аналіз тенденцій доларизації в Україні засвідчив, що її рівень значно зріс після валютно-фінансової кризи 2008 року і все ще залишається дуже високим. У посткризовий період спостерігається значне перевищення купівлі іноземних валют населенням над продажем. Таку ситуацію можемо пояснити недовірою до національної валюти, частими економічними та політичними кризами, високим рівнем тінізації економіки. Значна доларизація вимагає від Національного банку та уряду заходів щодо реформування економіки, однак ці заходи не повинні бути адміністративного характеру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Береславська О. І. Доларизація кредитного ринку в Україні: причини і наслідки / О. І. Береславська, В. В. Зимовець, Н. М. Шелудько // Економіка і прогнозування. – 2006. – № 2. – С. 117–130.
2. *Енциклопедія банківської справи України* / [Редкол.: В. С. Стельмах (голова) та ін.] – К. : Молодь, Ін Юре, 2001. – 680 с.
3. Козюк В. В. Доларизація економіки: виклики монетарній політиці та фінансовій стабільності : монографія / В. В. Козюк, Н. І. Атамась; Терноп. нац. екон. ун-т. – Тернопіль : Астон, 2012. – 275 с.
4. Alain Ize, Eric Parrado. Dollarization, Monetary Policy and the Pass-Through / Alain Ize, Eric Parrado // IMF Working Paper 02/188. – Washington : International Monetary Fund, 2002. – P. 3.
5. Bohdan Lapchuk. Problem of unofficial dollarization in Ukraine / Bohdan Lapchuk // Global Economy. In Search of New Ideas and Concepts. Volume 4 / Edited by Mina Balamouni-Lutz, Alojzy Z. Nowak, Jeff Steagal ; Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Poland and Coggin College of Business, University of North Florida, Jacksonville, USA. – Warsaw–Jacksonville, 2008. – P. 144–151.
6. David Altig, Ed Nosal. Dollarization: What's in it (or not) for the issuing Country? / David Altig, Ed Nosal // Working Paper of the Federal Reserve Bank of Cleveland. – Cleveland : Federal Reserve Bank of Cleveland, 2002. – September 6.

Стаття надійшла до редколегії 15.02.2013

Прийнята до друку 25.02.2013

UNOFFICIAL DOLLARIZATION IN UKRAINE AFTER FINANCIAL CRISIS

Bohdan Lapchuk

*Ivan Franko National University of Lviv,
19/304, Sichovykh Striltsiv Str., Lviv, Ukraine, 79000, tel. +38 (032) 239-46-02,
e-mail: blapchuk@hotmail.com*

The article proposes an overview of trends of unofficial dollarization in Ukraine in 2008–2013 after the world financial crisis. The author calculated a level of unofficial dollarization using different methods – by deposits, loans and monetary aggregates M0 and M3. In addition, calculating the net sales of foreign currencies by the population showed a seasonal excessive demand for foreign currencies. The conclusions of a high level of dollarization of the Ukrainian economy are made in the article.

Key words: dollarization, unofficial dollarization, deposit dollarization, credit dollarization.

НЕОФИЦИАЛЬНАЯ ДОЛЛАРИЗАЦИЯ В УКРАИНЕ В ПОСТ-КРИЗИСНЫЙ ПЕРИОД

Богдан Лапчук

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Сечевых Стрельцов, 19/304, г. Львов, Украина, 79000, тел. (032) 239-46-02,
e-mail: blapchuk@hotmail.com*

Предложен обзор тенденций изменений уровня неофициальной долларизации в Украине в 2008–2013 годах после мирового валютно-финансового кризиса. В частности, рассчитан уровень неофициальной долларизации по разным методикам – по депозитам, кредитам и денежным агрегатам М0 и М3. Кроме того, с помощью расчета сальдо покупки-продажи иностранных валют населением показано сезонность ажиотажного спроса на валюту. Сделаны выводы о высоком уровне долларизации украинской экономики.

Ключевые слова: долларизация, неофициальная долларизация, депозитная долларизация, кредитная долларизация.